

Ἑστία

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἔτησια: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10. Ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ
1 Γενουαρίου ἐκαστοῦ ἔτους καὶ εἶναι ἔτησια.—Γραφεῖον τῆς Διοικήσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

18 Δεκεμβρίου 1877

Τῆ 31 Δεκεμβρίου 1877 λήγει τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Ἑστίας. Ὅσοι τῶν κυρίων συνδρομητῶν ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξακολουθήσωσι λαμβάνοντας τὴν Ἑστίαν καὶ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος, παρακαλοῦνται ν' ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν διοίκουσαν αὐτῆς τὸ τίμημα τῆς συνδρομῆς, ὅπως μὴ ἐπιβῇ διακοπὴ τῆς ἀποστολῆς τοῦ φύλλου.

ΠΕΡΙ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΟΣ

Διακεκριμένους ἄγγλος ἔλεγεν, ὅτι πρωτίστη τῶν μικρῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ καθαριότης. Ἡμεῖς ὁμως διατάζομεν νὰ κατατάξωμεν αὐτὴν μετὰ τῶν μικρῶν ἀρετῶν ἢ μετὰ τῶν ἀρετῶν εἰς τὴν τάξιν τῶν καλλίστων ἀρετῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ καθαριότης συνδυάζεται μετὰ διαφόρων ἄλλων ἀρίστων ιδιοτήτων, ἰδίως δὲ μετὰ τῆς εὐκοσμίας ἐν γένει καὶ τῆς τάξεως. Ὁ αἰδιδιμος τῆς Ἑλλάδος Κυβερνήτης Καποδίστριας διεκρίνετο δι' ἄκρας καθαριότητος καὶ ἐπιμελείας τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ἐνδυμασίας αὐτοῦ, καὶ δι' ἄκρας εἰς τὰ περὶ αὐτὸν πράγματα τάξεως. Ἐσυνεθίζε δὲ νὰ λέγῃ, ὅτι ἐκ τῆς καθαριότητος τοῦ ἀτόμου καὶ ἐκ τῆς τάξεως τοῦ οἰκήματος διαγιγνώσκει πολλάκις τὸν χαρακτῆρα, τὴν ἀνατροφὴν καὶ τὰς ιδιότητας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἐννοια τῆς καθαριότητος ἔχει εἰδικωτέραν οικονομικὴν ἐποψιν ἀξίαν παντὸς λόγου, διότι ἀποτείνεται εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ σωματικὴν εὐρωστίαν τῶν ἀνθρώπων, οὕτω δὲ ἐπηρεάζει ἐπ' ἀγαθῶ τὴν παραγωγικὴν ἐργασίαν καὶ ἐπομένως τὸν πλοῦτον τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς πολιτείας.

Καὶ παρὰ τῶν ἀρχαίων καὶ παρὰ τῶν νεωτέρων ἡ καθαριότης ἐθεωρήθη ὡς ὅρος πρωτίστος καὶ ἀπαραίτητος τῆς υγείας, ὡς κανὼν οὐσιωδέστατος τῆς δημοσίας καὶ τῆς ἀτομικῆς υγιεινῆς. Ἡ υγιεινὴ ἐπιστήμη παραγγέλλει ἄκραν καθαριότητα εἰς τὰς πόλεις, ἐντὸς τῶν στρατώνων, ἐντὸς τῶν νοσοκομείων, ἐπὶ τῶν πλοίων, ἐπὶ τῶν σωμάτων καὶ τῶν ἐνδυμάτων παντὸς ἀτόμου, διότι ἡ ἀκαθαρσία εἴτε ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει, εἴτε περὶ αὐτοῦ, γενεᾷ ἀφύκτως τὴν ἀσθένειαν ὑπὸ μυρίας εἰδεχθεῖς καὶ ἐπικινδύνους μορφάς. Ἐκάστον τῶν θεμάτων τούτων δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἰδικιτέραν μελέτην. Μετὰ τῶν ὄλων σκοπὸν ἤδη ἔχομεν τὴν καθαριότητα τῶν σωμάτων διὰ τοῦ μέσου κλῶς ὠργανωμένου συστήματος λου-

τρῶν. Κατὰ τοῦτο ἡ θάσις τῆς καθαριότητος εἶναι τὸ ὕδωρ. Ὀνομαστὸς δὲ συγγραφεὺς ἐκ τῶν συγχρόνων λέγει, ὅτι δύναται τις νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἔθνων ἐκ τῆς ποσότητος τοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον καταναλίσκουσιν. Ἡ πρότασις αὕτη μετέχει ἀληθείας. Παρατηροῦμεν τῷ ὄντι, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, τὰ θαλανεῖα εἰσὶν ἐν μεγίστῃ χρήσει ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις κοινωνίαις.

Ἡ χρῆσις τῶν λουτρῶν ἀνάγεται εἰς τὰ ἀρχαῖα ἀνατολικὰ ἔθνη, ἀφ' ὧν μετέβη εἰς τοὺς Ἕλληνας, κατόπιν δὲ εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁ Βιτρούβιος περιέγραψε λεπτομερῶς τὰ θαλανεῖα τῶν ἡμετέρων προγόνων, τὰ ὁποῖα, συνδυαζόμενα μετὰ τῶν γυμνασίων, ἀπετέλουν ἰδρύματα ἀξιόλογα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ διατήρησιν τῆς υγείας καὶ τῆς εὐρωστίας τῶν πολιτῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχον δημόσια θαλανεῖα, καὶ θαλανεῖα ἰδιωτικὰ ἐν τοῖς μεγάροις τῶν πλουσίων καὶ τῶν μεγιστάνων. Καὶ ἐπ' αὐτῶν δὲ τῶν πλοίων ὑπῆρχον συχνάκις παρ' Ἑλλήσι λουτήρες. Ἡ ἄκρα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καθαριότης ἀνάγεται εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὡς παρατηροῦμεν παρ' Ὀμήρῳ. Τὸν Τηλέμαχον ἐλθόντα εἰς Πύλον, λούει ἡ Πολυκάστη θυγάτηρ τοῦ Νέστορος, χρίει αὐτὸν μὲ ἔλαιον καὶ τὸν περιβάλλει σινδόνα καὶ ἔπειτα χιτῶνα. Ἐξερχόμενος δὲ τῆς ἀσαμίνθου (λουτήρος) ὁ Τηλέμαχος ὁμοιάζει τοὺς ἀθανάτους, λέγει δ ποιητῆς, διότι οἱ ἀρχαῖοι ὀρθῶς ἐπίστευον ὅτι ἡ καθαριότης καθαρῶζει. Ἐν Κερκύρα ἡ βασιλόπαις Ναυσικάα διατάττει τὰς δούλας τῆς νὰ λούσωσι τὸν Ὀδυσσεᾶ ἐν τῷ ποταμῷ εἰς μέρος προφυλαγμένον ἀπὸ τοῦ ἀνέμου. Αὗται ὀδηγοῦσι τὸν Ὀδυσσεᾶ εἰς μέρος ὑπὸ νεμὸν καὶ παραθέτουσιν αὐτῷ σινδόνα καὶ χιτῶνα, τῷ δίδουσι δὲ χρυσοῦν φιάλην πλήρη ἐλαίου καὶ τὸν προτρέπουσι νὰ λουσθῇ ἐν τῷ ποταμῷ, ὅπερ ἐποίησεν ἀφοῦ προηγουμένως κατὰ παράκλησίν του ἀπεμακρύνθησαν αἱ κόραι. Εἰς τὰς ἀνωτέρας μάλιστα τάξεις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι τὸ λουτρὸν ἐγένετο μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Τὰ ἑλληνικὰ ἔθνη καὶ ἔθνη ἠκολούθησαν, μετ' ἀσιατικῆς ὁμως πολυτελείας, καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Τὰ λουτρὰ ἀπετέλουν τὸ

κυριώτερον μέρος του κόσμου της βασιλείας Κλεοπάτρας. Πριν η δὲ αυτοκτονήσῃ διέταξε νὰ τῆ ἐτοιμασθῇ λουτρὸν, ἀφοῦ δὲ ἐλούσθη κατεκλίθη καὶ ἐγένεματίσεν.

Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις τὰ θαλανεῖα ἔλαβον ἔτι μεγαλύτεραν ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν. Τὸ πρῶτον παρ' αὐτοῖς ἀξιοσημείωτον θαλανεῖον ἀνηγέρθη ὑπὸ τοῦ Μαϊκίνα ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου, καθ' οὓς ὁ ἀριθμὸς τῶν θαλανεῖων τῆς Ῥώμης (περιεχοῦσας ἑκατομμύριον περίπου κατοίκων) ἔφθασε τὰ ὀκτακόσια, μεταξὺ τῶν ὀπίσμων μόνος ὁ Ἀγρίππας ἀνήγειρεν ἑκατὸν ἐβδομήκοντα. Κατόπιν ὁ Νέρων, ὁ Τίτος Φλάβιος Οὐεσπασιανὸς, ὁ Δομιτιανὸς, καὶ σχεδὸν πάντες οἱ αυτοκράτορες ἀνήγειραν ἐν Ῥώμῃ παντὸς εἴδους θαλανεῖα, μεταχειριζόμενοι εἰς τὰς λαμπρὰς ταύτας οἰκοδομὰς τὰ πολυτιμώτατα τῶν μαρμάρων καὶ ἐφκρμόζοντες εἰς αὐτὰς τοὺς κανόνας τῆς καλλίστης ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς οὐδὲν ἔθνος, οὔτε ἀρχαῖον οὔτε νεώτερον, τὰ θαλανεῖα ἔλαβον τοιαύτην ἀνάπτυξιν ὅσην ἐπὶ Ῥωμαίων. Παρ' αὐτοῖς τὸ εὐεργέτημα τοῦ λουτροῦ ἦτο γενικόν, διότι ὑπῆρχον πολλὰ θαλανεῖα, ἐν οἷς ἦσαν δεκτοὶ οἱ βουλόμενοι νὰ λουσθῶσι δωρεάν ἢ σχεδὸν δωρεάν. Οἱ πένητες λόγου χάριν ἠδύναντο νὰ λουσθῶσιν ἢ ἄνευ πληρωμῆς ἢ ἐπὶ ἀσημάντῳ, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς δύο λεπτά του ἡμετέρου νομίσματος. Οἱ αυτοκράτορες ἀνήγειραν πολλὰ τοιαῦτα θαλανεῖα, ὅπως δι' αὐτῶν ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ λαοῦ. Ἐὰν ταῦτα δὲν ἦσαν θεδαίως ἐκ τῶν πολυτελεστάτων, ἐπῆρχον ὅμως εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν τῆς κοινωνίας τάξεων. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν πολυτέλειαν τῶν θαλανεῖων τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἐν Ῥώμῃ καὶ ἰδίως ἐν τοῖς μεγάροις τῶν μεγιστάνων καὶ τῶν αυτοκρατόρων, ἢ λαμπρότης αὐτῶν ἦτον ἀμύθητος, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν περιουσιῶν λειψάνων τῶν θερμῶν τοῦ Νέρωνος, τοῦ Διοκλητιανοῦ, τοῦ Τίτου, τοῦ Καρακάλλα. Τὰ Ῥωμαϊκὰ θαλανεῖα περιεῖχον δεξαμενὰς καὶ λουτήρας διὰ τὰς ψυχρολουσίας καὶ τὴν κολυμβητικὴν αἰθούσας διὰ τὰ θερμὰ λουτρά, αἰθούσας διὰ τὰ δι' ἀτμοῦ λουτρά, αὐλάς, στοὰς, βιβλιοθήκας κτλ. πρὸς τέρψιν τῶν λουομένων, τοὺς ὁποίους ὑπῆρτον πολυάριθμον προσωπικὸν δούλων εἰδικῶς ἐξησκημένων. Ἐπισκεφθέντες τὸ καταπληκτικὸν διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτῇ κειμήλια παλάτιον τοῦ Βατικανοῦ, ἐθαυμάσαμεν ἐν τισὶ τῶν αἰθουσῶν αὐτοῦ στρογγύλας μονολίθους κολυμβήθρας ἐκ πορφυρίτου, ἐχοῦσας διάμετρον 15-20 μέτρων. Ἐπὶ μακρὸν χρόνον, λέγει ὁ Πλίνιος, τοιαύτην παρήγαγε τοῖς Ῥωμαίοις ὠφέλειαν ἢ χρῆσις τῶν λουτρῶν, ὥστε ἐπὶ ἑξακόσια ἔτη δὲν ἐγνώρισαν οὗτοι ἄλλην ἢ τὰ λουτρά ἱατρικὴν θεραπείαν. Οἱ Ῥωμαῖοι εἰσῆγαγον τὰ θαλανεῖα εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς κτήσεις. Ταῦτα

παρέλαβον κατόπιν οἱ Βυζαντινοί, οἱ Ἀραβες κατακτητῆται τῆς Συρίας, τῆς Αἰγύπτου, τῆς βορείας Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσπανίας, τελευταῖον δὲ οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες ἐμιμήθησαν τὰ θαλανεῖα τῶν Βυζαντινῶν. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι αἱ ἀλλεπάλληλαι αὐταὶ μιμήσεις ἐγένοντο πάντοτε κατώτεραι καὶ ἀτελέστεραι τῶν λαμπρῶν πρωτοτύπων. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ὑπῆρχον θαλανεῖα ἰδιαίτερα διὰ τὸ γυναικεῖον φύλον. Τοῦ κανόνος τούτου ἐγένοντο τινες ἐξαιρέσεις παρὰ Ῥωμαίοις ἐπὶ τῶν αυτοκρατόρων.

Ἐν τῇ Ἑλλάδι ἢ ἐν γένει καθαρῶτος δὲν εἶναι ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς ἑξῆς τοῦ λαοῦ καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀνωτέρων τῆς κοινωνίας τάξεων. Μόλις δύο ἢ τρία δημόσια θαλανεῖα ὑπάρχουσιν ἐν Ἀθήναις, καὶ ταῦτα λίαν ἀτελῆ. Ἀμφιβάλλομεν δὲ ἂν ἰσάριθμα ὑπάρχωσιν ἐν ὅλῃ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Εὐθὺς ἀμέσως παρίσταται τὸ ζήτημα τῆς εὐθηνίας τῆς χρήσεως τῶν λουτρῶν. Ὅπου δὲν ὑπάρχει θαλανεῖον εἰς ὃ νὰ παρέχεται λουτρὸν ἀντὶ πληρωμῆς μετρίως, ἐκεῖ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων στεροῦνται τῶν ἀγαθῶν τῆς καθαρῶτος ἀποτελεσμάτων, διότι τὰ κατ' οἶκον λουτρά ἀπαιτοῦσι μέσα πολλὰ καὶ ἐπομένως δὲν δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν εἰμὴ εἰς ὀπωσὸν εὐπόρους οἰκογενεῖας. Βέβαιον ὅμως φαίνεται ἡμῖν, ὅτι ἐὰν ἢ ἀνάγκη τῶν λουτρῶν ἦτον ἐν Ἑλλάδι μάλλον ἐπαισθητὴ παρὰ τοῖς πολλοῖς, ταχέως ἢ θελον συστήθῃ ἐν τῷ τόπῳ τὰ ἀναπόφευκτα εἰς τὴν παρῆτερον ὑγιεινὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ θαλανεῖα. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρωτεύουσαν ἀρκεῖ νὰ πληροφορηθῇ τις περὶ τῶν εἰσπράξεων τοῦ σιδηροδρόμου ἐκ τῶν συνεχῶς ἀπερχομένων χάριν διασκεδάσεως εἰς τὸ Φάληρον, ἵνα ἐννοήσῃ ὅτι μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων τῆς πρωτεύουσας δὲν στεροῦνται τῶν μέσων νὰ πληρώσωσιν ἅπαξ τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος ἐν λουτρῶν. Ἐξ ἀγνοίας θεδαίως τῶν ἀναγκαίων περὶ ὑγιεινῆς γνώσεως, δὲν ἐκτιμᾶται ἐν γένει παρ' ἡμῖν ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ σπουδαιότητι ἢ ἀνάγκῃ τῆς καθαρῶτος ὑπὸ ὑγιεινῆν ἐποψίν. Μὴ δυνάμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἐνταῦθα εἰς λεπτομερεῖας ἐπιστημονικὰς, σημειοῦμεν μόνον ὅτι ἢ ἐπιδερμὶς ἀνάγκη νὰ τηρῆται καθαρὰ ὅπως ἐκπληροῖ διὰ τῶν πόρων τὰς οὐσιώδεις αὐτῆς φυσιολογικὰς ἐνεργείας. Ὁ σάπων, τοῦ ὁποίου τὴν ἔλλειψιν ἀτελῶς ἀνεπλήρουν οἱ ἀρχαῖοι διὰ τοῦ ἐλαίου, εἶναι μετὰ τὸ ὕδωρ τὸ πρῶτιστον καθαρτικὸν μέσον. Ἡ πλύσις διὰ τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σάπωνος διατηρεῖ ἐλευθέραν τὴν ἐνέργειαν τῶν οὐσιωδῶν εἰς τὴν ζωικὴν οἰκονομίαν φυσιολογικῶν τῆς ἐπιδερμίδος λειτουργιῶν. Πολλὰ χρόνια νοσήματα δὲν ἔχουσιν ἄλλην ἀρχικὴν αἰτίαν ἢ τὴν ἐνεκεν ἐλλείψεως τῆς δεύσης καθαρῶτος ἀτελῆ ἐνεργείαν τῆς ἐπιδερμίδος.

Τὰνάπαλιν δὲ ἢ ἄκρα καθαρῶτος εἶναι οὐ μόνον ἄριστον ὑγιεινὸν μέσον, ἀλλὰ καὶ προφυλακτικὸν μέσον ἀπὸ πλείστων ἐπικρατουσῶν ἐπιδημιῶν. Ὁ ἐν Αἰγύπτῳ διακριθεὶς γάλλος ἱατρός Clot-Bey ἐν τῷ *Περὶ Παρώλου* ἀξιολόγῳ αὐτοῦ συγγράμματι ἀναφέρει τὴν ἀξιοσημείωτον παρατήρησιν, ὅτι κατὰ τὴν ἐν ἔτεσι 1834 καὶ 1835 ἐν Αἰγύπτῳ ἐπικρατήσανσαν πανώλην οἱ τῶν δημοσίων θαλανεῖων θεράποντες ἔμειναν γενικῶς ἀπρόσβλητοι ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐπιδημίας. Ὅπως δὲ κατ' ἀξίαν ἐκτιμηθῶμεν τὴν παρατήρησιν ταύτην αὐτόπτου καὶ σπουδαίου μάρτυρος οἷος ὁ ἱατρός Clot-Bey, σημειωθήτω περὶ τῆς σφοδρότητος τῆς ἐπιδημίας ἐκείνης ὅτι ἐκ τῶν 240,000 κατοίκων, οὓς εἶχε τότε τὸ Κάιρον, προτεβλήθησαν ὑπὸ πανώλους οἱ ἡμίσεις, ἐκ τούτων δ' ἀπεβίωσαν τὸ τρίτον, ἢτοι 40,000.

Ἄλλ' ἢ διὰ τὴν ἀξίαν τῆς χρήσεως τῶν λουτρῶν ἔχει στενὴν σχέσιν ἀφ' ἐνός μὲν πρὸς τὴν παράδειγμα τῶν ἀνωτέρων τῆς κοινωνίας τάξεων, αἵτινες ἀνεπιστήτως ἐξασκῶσι μεγάλην ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐπιρροὴν εἰς ὅλα τὰ ζήτήματα τῆς βιωτικῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῶν μέσων καὶ κατωτέρων τάξεων εὐξίαν. Ὅσον ἀφορᾷ ἰδίως τὰς τελευταίας, ὁ διοργανισμὸς εὐθηνῶν συστήματος δημοσίων θαλανεῖων ἀπασχόλησεν ἰδιαίτερος τὰς προοδευτικὰς κοινωνίας. Ἐν Ἀγγλίᾳ π.χ. τὰ διὰ τοὺς ἐργατικὸς πληθυσμοὺς θαλανεῖα εἶναι οὕτω πως ὀργανωμένα, ὥστε δύνανται κατ' ἐκλογὴν ὁ ἐργάτης νὰ λουσθῇ εἰς χλιαρὸν ὕδωρ εἴτε ἀντὶ 40 λεπτῶν εἴτε ἀντὶ 30. Ἐν δὲ τῇ Γαλίᾳ ἀπὸ ἐνός φράγκου κατέβη βαθμηδὸν ἢ τιμὴ τοῦ λουτροῦ εἰς 75,60 καὶ 45 λεπτά. Ἐὰν συγκρίνη τις τὸ Ἀγγλικὸν πρὸς τὸ Γαλλικὸν σύστημα, οὐδεμίαν ἀμφισβολία ὅτι τὸ πρῶτον εἶναι μάλλον κατὰ σκοπὸν, ἂν καὶ ἐν Γαλίᾳ ἢ (κατὰ τὸ 1850) κυβερνητικῆς συνδρομῆς 600,000 φράγκων ὑπὲρ τῆς ἰδρύσεως δημοσίων θαλανεῖων ἔπρεπε νὰ ἐνισχύσῃ πλείστορον τὴν εὐθηνίαν. Ὅπως δὲ ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς διὰ τοῦ λουτροῦ κοινωνικῆς καθαρῶτος ἢ Γαλλία ἐτοιμήσατο μέχρι τῶν μέσων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀξιοσημείωτους προόδους. Ἀπὸ 500 δὲ τὸ ὅλον λουτήρων κατὰ τὸ 1816, οἱ Παρίσιοι τὸ 1850 ἠρίθμουν 4,064 λουτήρας ἀκινήτους, παραλειπομένων τῶν κινητῶν οἵτινες τῷ 1832 ὑπελογίζοντο εἰς 3770, ἀπὸ 78 δὲ δημοσίων θαλανεῖων τῷ 1832, ἠρίθμουν 425 τῷ 1850.

Ἐν Ἀθήναις συνεθίζονται τριῶν εἰδῶν λουτρῶν. Τὰ διὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, τὰ δι' ὕδατος μετρίως θερμότητος, καὶ τὰ διὰ θερμοῦ ἀτμοῦ (bains d'éluve). Τὸ διὰ ψυχροῦ ὕδατος λουτρὸν, τὸ καλούμενον συνήθως παρ' ἡμῖν ψυχρολουσία, εἶναι εὐτυχῆς, ἂν καὶ εἰς μικρὰς ἐπιδημίας, νεωτερισμὸς ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ψυχρο-

λουσία γίνεται διὰ διαφόρων τρόπων, ἢτοι δι' ἐπιρρίψεως ἐπὶ τοῦ σώματος ὕδατος ἐν εἶδει βροχῆς, διὰ καταλλήλων σπόγγων, κτλ. Τὸ ὕδωρ πρέπει νὰ ἔχη θερμοκρασίαν 9' ἕως 15' Ῥεωμύρου. Κάτωθεν τῆς θερμοκρασίας ταύτης τὸ ψυχρὸν λουτρὸν ἀποβαίνει ἐπικίνδυνον. Εἶναι δὲ τονικόν. Τὰ ψυχρὰ λουτρά εἰσῆχθησαν πρὸ πενήτηκοντα περίπου ἐτῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἐνθα ἔλαβον μεγίστην διάδοσιν, χρησιμεύοντα οὐ μόνον ὡς μέσον καθαρῶτος, ἀλλὰ καὶ ὡς μέσον ὑγιεινῶν καὶ θεραπευτικῶν κατὰ πολλῶν ἀσθενειῶν. Σήμερον ἢ ψυχρολουσία ὑπάρχει διαδεδομένη ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίως κατὰ τὴν ἀνωτάτην κοινωνίαν, εἰς ἀμφοτέρω τὰ φύλα, καὶ ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς ἄκρας καθαρῶτος, ἢτις χαρακτηρίζει τὴν κοινωνίαν ἐκείνην. Τῆς ψυχρολουσίας ἐνκρῆς γίνεται ἐν Εὐρώπῃ ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ἐπ' ἐσχάτων δ' εἰσῆχθη κανονικῶς καθ' ὅλον τὸν Πρωσσικὸν στρατόν. Ἡ ψυχρολουσία εἶναι ἀξιόλογον μέσον προφυλακτικὸν κατὰ τοῦ ψύχους. Ἰδίως δὲ εἶναι ὠφέλιμος εἰς τὸ εὐμετάβλητον ἡμῶν κλίμα, καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας.

Ὅταν ἀφορᾷ τὰ ἕτερα τῶν παρ' ἡμῖν λουτρῶν, τὸ μὲν δι' ὕδατος μετρίως θερμότητος, ἢτοι ἀπὸ 20' ἕως 26' Ῥεωμύρου, γίνεται κατ' οἶκον ἢ ἐν τοῖς θαλανεῖοις ἐντὸς λουτήρων, εἶναι δὲ οὔτε τονικόν, οὔτε ὑποσθενικόν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ὑγιεινόν, καὶ ὠφελεῖ εἰς ὅλας τὰς κρᾶσεις. Τὸ λουτρὸν τοῦτο δίδει εὐκαμψίαν εἰς τοὺς μύωνας, εὐκολύνει μάλλον παντὸς ἄλλου λουτροῦ τὰς λειτουργίας τῆς ἐπιδερμίδος, καὶ ἀναπαύει ἰδίως τὸν ἀπὸ διανοητικῶν κόπων κεκμηκότα. Τὸ δὲ διὰ θερμοῦ ἀτμοῦ λουτρὸν εἰς θερμοκρασίαν 30' καὶ ἐπέκεινα Ῥεωμύρου, τὸ κοινῶς ἐνταῦθα καλούμενον *Τουρκαϊκὸν λουτρὸν*, γίνεται ἐν θαλανεῖοις ἐνθα ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦτο μακροχρόστρωτοι αἰθουσαι, θερμαινόμεναι διὰ σωλήνων ἐκπεμπόντων ζεθρὸν ἢ ὑγρὸν ἀτμόν. Ὁ λουόμενος μένει γυμνὸς ἐπὶ ἡμίσειαν ἢ καὶ ἐπέκεινα ὥραν, καὶ λούεται διὰ τῆς ἐκρήσεως τοῦ ἀφθόνου ἰδρώτος, ἢν προκαλεῖ ἢ ἀτμώδης θερμότης τῆς αἰθούσης. Τὸ λουτρὸν τοῦτο θεωρεῖται παρ' ἡμῖν ἐν γένει ὡς ὑγιεινὸν ἢ ἀβλαβές, καὶ λαμβάνεται παρ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν χάριν καθαρῶτος ὡς γνωστὸν δὲ, εἶναι σήμερον τὸ σύνθημα ἢ μάλλον τὸ μόνον λουτρὸν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀφ' ὧν παρελάδομεν αὐτό. Πλὴν τὸ λουτρὸν τοῦτο εἶναι ὑποσθενικόν, ἢ γουον ἐξασθενεῖ τὸν λαμβάνοντα αὐτό, χρησιμεύει δὲ εἰς εἰδικὰς μόνον παθολογικὰς περιπτώσεις ὡς μέσον θεραπείας κατὰ τὴν ἐκτίμησιν εἰδήμονος ἱατροῦ. Εἰς τοὺς ὑγιεῖς ὅμως τῶν ἀνθρώπων οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἐπιφέρῃ ὠφέλειαν, ἀλλὰ μάλλον βλάβην. Δύνανται δ' ἐνίοτε ν' ἀποδῇ καὶ λίαν ἐπικίνδυνον, προκαλοῦν φλό-

γωσιν, βήξιν άνευρύσματος, άποπληξίαν κτλ.

Ίδιαιτέρα άπαιτείται μνεία διά τά πολλούς μήνας του έτους διακροούντα θαλάσσια λουτρά, των οποίων ή μεγάλη παρ' ήμιν χρήση συνδέεται πρὸς τήν μεγάλην έκτασιν των ήμετέρων παραλλίων. Σημειωτέον δὲ ὅτι διά τούς πλείστους των παραθαλασσιών συμπολιτών ήμῶν, τὰ θαλάσσια ταῦτα λουτρά είναι τὰ μόνα ὧν ποιοῦσι χρήση, έξασκοῦντα σπουδαίαν και άρίστην ἐπί τῆς υγείας αὐτῶν επίρροήν. Ὁ διάσημος Michelet ἐν τῷ *Περὶ Θαλάσσης* συγγράμματι αὐτοῦ θεωρεῖ αὐτὰ ὡς άσφαλές μέσον άναγεννήσεως τῆς ανθρωπότητος, άποδίδει αὐτοῖς τήν ήθικὴν και τήν φυσικὴν των Ἐγγλων εὐρωστίαν, βήτῳ δ' άναφέρει τὰ ἐν τῇ Ἐλληνικῇ θαλάσῃ λουτρά ὡς τὰ άριστα. Ἀπ' άρχαιοτάτων χρόνων τὸ παραθαλάσσιον και ναυτικώτατον ἔθνος των Ἑλλήνων ἐποίει των θαλασσιῶν λουτρῶν χρήση, μεγίστην έξασκησάντων επίρροήν εἰς τήν ανάπτυξιν τῆς εὐρωστίας και τῆς καλλονῆς αὐτοῦ, διὸ και ἐμυθολογήθη παρὰ των άρχαίων, ὅτι ή Ἄφροδίτη ἐξήλθεν ἐκ τοῦ θαλασσιῦ ἀφροῦ. Ἡ Ναυσικάα λουομένη ἐν τῇ θαλάσῃ μετὰ των θεραπεινίδων αὐτῆς δίδει εἰς τὰς ἑλληνίδας κυρίας τὸ άριστον δίδαγμα πρὸς συντήρησιν και ανάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς καλλονῆς. Ἀναντίρρητον φαίνεται ήμιν, ὅτι τὰ θαλάσσια λουτρά είναι ἐξόχως τονικά. Τὸ θαλάσσιον ὕδωρ περιέχει ἐν διαλύσει διάφορα ἄλατα και διαφόρους ὀργανικὰς ὕλας, των οποίων τὰς τονικὰς ιδιότητας κατέδειξεν ή πείρα. Αἱ τονικά αὐτὰ του θαλασσιῦ ὕδατος ιδιότητες ἐπιτείνονται διά τῆς ψυχρότητος αὐτοῦ και διά τῆς συνεχοῦς ανανεώσεως τοῦ ἐν αὐτῷ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, τῆς προκαλουμένης ἐκ τῆς κινήσεως των κυμάτων. Εἰς ταῦτα προσθετέα και ή ὠφέλεια ή προκύπτουσα ἐκ τῆς ἐν τῷ ὕδατι κινήσεως και άσκήσεως τοῦ λουομένου. Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τὰ γενικῶς ὠφέλιμα ταῦτα λουτρά, δύνανται νά ὦσιν ἐπιβλαβῆ εἰς τινὰς κράσεις, πρέπει δὲ νά γίνωνται μεθ' ὄλων των προφυλακτικῶν τῆς υγείης κανόνων, ὧν οὐσιωδέστατος είναι νά μή παρατείνηται ἐν γένει τὸ θαλάσσιον λουτρὸν ἐπέκεινα των πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας. Εἰς τὰ θαλάσσια λουτρά και ἐν γένει εἰς τὰς εὐκολίας, ἀσ παρέχει ή ἀφθονία του θαλασσιῦ ὕδατος, άποδοτέα ή παρατηρούμενη σχετικῶς πρὸς τοὺς λοιποὺς τῆς Ἑλλάδος κατοίκους άνωτέρα καθαριότητος των νησιωτῶν ήμῶν. Παροιμιαία οὕτω κατέστη δικαίως ή ἄκρα των σωμάτων, των ἑνδυμάτων και των οἰκῶν καθαριότητος παρ' Ἰδραίοις και Σπετσιώταις.

Ὁρος άναπόφευκτος του διά του λουτροῦ καθαρισμοῦ του ανθρωπίνου σώματος ὑπάρχει ή καθαριότης των καλυπτόντων αὐτὸ ἑνδυμάτων, και ιδίως των ἐπί τῆς σκεπῆς αὐτοῦ παντικῶν.

Ἡ μεγίστη, ή πρωτίστη, ή καλλίστη του άνδρὸς και τῆς γυναικὸς πολυτέλεια είναι ή τέλεια καθαριότης, ή ἄσπιλος λευκότης τῆς πανικῆς ἑνδυμασίας. Δυστυχῶς ὀλιγοί εἰσὶν εἰσέτι οἱ ἐννοοῦντες παρ' ήμιν, και εἰς αὐτὰς τὰς μόλις ἤδη μορφουμένας άνωτέρας τάξεις, τήν άπαράμιλλον εὐγένειαν και χάριν του εἶδους τουτου τῆς κομψότητος. Οἱ παρ' ήμιν κομψοὶ ἀμφοτέρων των φύλων ἐκλαμβάνουσιν ὡς κομψότητα τοὺς ἐπιδεικτικὸς συρμούς των έξωτερικῶν ἑνδυμάτων. Ἴνα λάβῃ ὅμως ή κοινωνικὴ καθαριότης τὰς κανονικὰς αὐτῆς διαστάσεις, προϋποτίθεται πάντοτε ή ὑπαρξὶς ἀναλόγου ποσότητος ὕδατος εἰς χρήση των ανθρωπίνων πληθυσμῶν, ιδίως των ἐν ταῖς πόλεσι. Ἡ ἐποψὶς ιδίως τῆς καθαριότητος τῆς ἑνδυμασίας, ἥτις ἐν Ἀθήναις τουλάχιστον άπαιτεῖ ἀληθῶς οὐχί μικρὰν δαπάνην, συνδέεται πρὸς τὸν ὀργανισμὸν δημοσίων *πλυντηρίων*, τὰ ὁποῖα ὡς ἄμεσον σκοπὸν πρέπει νά ἔχωσιν, ὡς και τὰ θαλανεῖα, τήν εὐθηνίαν, χάριν ἐπίσης του πολλοῦ κόσμου.

Τὸ δημοσίον πλυντήριον περιλαμβάνει ὅλας ἐν γένει τὰς ἐργασίας ἀπὸ του πρώτου καθαρισμοῦ μέχρι τῆς στεγνώσεως των ἑνδυμάτων. Ὅσον περισσότερον πεπυκνωμένοι είναι οἱ πληθυσμοί, τόσῳ μάλλον αναφαίνεται ή ανάγκη των κοινῶν πλυντηρίων. Τοιουτοτρόπως ἐν Παρισίοις κατηρτίσθη ἑταιρία εἰς ἐπέκτασιν και τελειοποίησιν του ὀργανισμοῦ αὐτῶν. Ἀπὸ του 1848 δὲ ἐσχηματίσθησαν 172 πλυντήρια περιέχοντα 8,244 θέσεις, ἐκάστη των οποίων μισοῦται ή δι' ὀλόκληρον ἡμέραν ἀντὶ λεπτ. 40, ή δι' ἡμίσειαν (λεπτ. 20), ή καθ' ὥραν (λεπτ. 5). Καὶ τὸ μὲν ψυχρὸν ὕδωρ δίδεται δωρεάν, τὸ δὲ θερμὸν ἀντὶ ὅ λεπτ. τὰς 12 λίτρας. Τὰ λοιπὰ ἀνήκουσιν εἰς τὰς λεπτομερείας. Τὸ ἀποτέλεσμα είναι, ὅτι ὁ ἐργάτης δύναται νά εἶναι καθαρώτατος διά δαπάνης 3½ φρ. κατὰ μῆνα εἰς τήν ἑνδυμασίαν του και ὅτι ή δαπάνη αὕτη ἐλαττοῦται εἰς τὰ ½ ἀν πλύνῃ ή σύζυγός του' μή λογιζομένου δὲ και του χρόνου τῆς ἐργασίας αὐτῆς, ή ἐν λόγῳ μηνιαία δαπάνη καταπίπτει ἐτι μάλλον εἰς 85 λεπτά κατὰ μῆνα.

Ἐδώκαμεν ὡς ἐν σχεδιαγραφῆματι γενικὰς τινὰς ιδέας περὶ καθαριότητος. Περαινόντες δὲ τὸν λόγον ἐκφράζομεν τήν πεποίθησιν, ὅτι ὡς ἐπὶ παντὸς ἐκπολιτευτικοῦ ζητήματος βλέπομεν τοὺς φίλους συμπολίτας βαδίζοντας βήματα γοργῶ εἰς τὸ μέγα και καλὸν του πολιτισμοῦ στάδιον, οὕτω και ἐπὶ του προκειμένου θέματος ἔχομεν δι' ἐλπίδος, ὅτι ή κοινωνικὴ ανάγκη τῆς καθαριότητος ταχέως θέλει ἐκλύσει τὸ ζῳηρὸν αὐτῶν ἑνδιαφέρον, και ὅτι τὸ παράδειγμα ὕπερ πρώτοι και κατὰ τοῦτο ἔδωκαν εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον οἱ ἀθάνατοι πρόγονοί δὲν θέλει μείνει ἄγονον παρὰ τοῖς ἐπιγόνους.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΤΥΡΑΛΟΣ.

ΛΙΘΟΙ ΚΑΤΑΠΗΠΤΟΝΤΕΣ ΟΥΡΑΝΟΘΕΝ

[Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ].

Ὁ διεξερχόμενος τὰ χρονικά του μέτου αἰῶνος άπαντᾷ συχνότατα περιεργότατας πληροφορίας περὶ βροχῶν λίθων, αἵματος, θείου. Μετὰ των άναγραφῶν δὲ αὐτῶν συνάπτονται πάντοτε και εὐσεβεῖς παραινέσεις πρὸς τὰ ἀμαρτωλά του κόσμου τουτου τέκνα, ἐνίοτε δὲ ἀναφέρονται και φρικώδη παραδείγματα εὐθὺς ἐπακολούθησαντα ὡς εἰδικαί τιμωρία διά των παραδόξων τουτων βροχῶν. Ἐν τουτοις ὁ άναγνώστης θέλει νά μάθῃ κατὰ πόσον αἱ εἰδήσεις αὐταὶ εἰσιν ἀληθεῖς. Καὶ ὄντως ὑπάρχει ἐν αὐταῖς πάντοτε ἀλήθεια' ὁ ἐκλαμβάνων ὅμως τὰς παλαιὰς ταῦτας πληροφορίας ὡς ὄλω; ἀληθεῖς εὐρίσκειται ἐν μεγάλῃ πλάνῃ, ὅπως και ὁ ἀπορρίπτων αὐτὰς καθ' ὀλοκληρίαν ὡς μύθους. Ἐνταῦθα δὲ ἀρμόζεται ἐπιτυχέστατα τὸ βῆτὸν του μεγάλου Βίολι εἰπόντος «εἰς τὰς ἀμφόλους περιπτώσεις τὸ πιστεῖν εἶρε ἴδιον ἀμαθοῦς, τὸ διακρίνειν και ἐκλέγειν ἴδιον ἡμιμαθοῦς, τὸ δὲ ἐρευνᾶν και ἐξετάζειν ἀληθοῦς ἐπιστήμονος». Σήμερον δυνάμεθα νά ἰσχυρισθῶμεν μετ' ἀπολύτου θετικότητος, ὅτι οὐδέποτε ἔβρεξεν αἷμα, οὔτε ὅτι ή θεϊκὴ βροχὴ των χρονικῶν ἔλαβε ποτε χῶρον. Ἄλλ' αἱ εἰδήσεις αὐταὶ ἀφ' ἑτέρου δὲν εἶνε ὄλω; ἐναέριοι' διότι γνωρίζομεν τανῦν, ὅτι ἐνίοτε κόνεις λεπτόταται ἐρυθραὶ ή ξανθαὶ, καταγόμεναι ἀπὸ τῆς κόνεως των ἐρήμων τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας και μεσημερινῆς Ἀμερικῆς, συγκαταπίπτουσι μεμιγμένα μετὰ τῆς βροχῆς, οὕτω δὲ παρέχουσι και παρέσχον εἰς τοὺς δεισιδάξιμονας και ἐστερημένους γνώσεων ἐπιστημονικῶν παλαιούς συγγραφεῖς των χρονικῶν τήν ιδέαν τῆς βροχῆς του αἵματος ή του θείου.

Κατὰ τὰς ἀκριβεῖς μικροσκοπικὰς ἐρεῦνας του *Έρεμπεργ* και ἄλλων φυσιοδιφῶν πᾶσα κόνις περιέχει πάντοτε σχεδὸν τὰ λείψανα μικροσκοπικῶν ζωῶντων, καλουμένων ἐγχυματικῶν, ὧν των ἀτελεστάτων, διά μεγεθυντικῶν μόνον ὕαλων ὀρατῶν. Οὕτω και ή ἐρυθρὰ χιὼν ὡς αἴτιον του χρωματισμοῦ αὐτῆς ἔχει λεπτοτάτας ὀρυκτὰς κόνεις, ή φύκη τινὰ, δηλ. μικρότατα και ἀτελέστατα φυτὰ ἐντὸς αὐτῆς ἀναπτυσσόμενα.

Πολυκριθμότερα τῆς αἱματηρᾶς και θεϊκῶδους βροχῆς διηγήσεις των χρονικῶν εἰσὶν αἱ ἀναφερούσαι πτώσεις λίθων ἐκ του οὐρανοῦ. Ὁ Ῥωμαῖος συγγραφεὺς *Λίθιος* διηγείται ὅτι ἀνηγγέλθη ποτὲ εἰς τήν γερουσίαν, ὅτι ἐπὶ των ὀμῶρων ἀθλιανικῶν ὀρέων ἐπεσαν οὐρανόθεν λίθοι πυκνοὶ ὡς γάλαζα ἀνεμόβλητος. Οἱ Ῥωμαῖοι κατ' ἀρχὰς δὲν ἠθέλησαν νά πιστεύωσι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἄνθρωποι ἀποσταλέντες ἐξετάωσαν τήν ἀλήθειαν του ἀγγέλματος. Καὶ οἱ Κινεζοὶ ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτῶν συχνότατα μνημονεύουσι πτώσεων τοιούτων λίθων. Οὕτω τῇ 14

Ἰανουαρίου 616 λίθος πεσὼν οὐρανόθεν κατεσύντριψεν ἄμαξαν, ἐθανάτωσε δὲ και 10 ἀνθρώπους.

Ἐν Σαζωνίᾳ, ἐν ἔτει 823, συνέβη τρομερὰ βροχὴ λίθων, ἐξ ἧς ἐφονεύθησαν ἄνθρωποι και κτήνη, κατεκρήσαν δὲ και 35 χωρία ὑπὸ πυρός.

Πλησίον τῆς πόλεως Φρειδεβούργης παρὰ τῷ ποταμῷ Σάλη ἐπεσαν τῇ 1 Ὀκτωβρίου 1304 λίθοι πύρινοι ἐξ οὐρανοῦ δίκην χαλάζης, οἵτινες ἤναψαν πυρκαῖαν, μεγάλως ζημιώσαντας τοὺς ἐκεῖ κατοίκους. Πρὸ τριακοσίων δὲ και πενήκοντα ἔτων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ του Ἐνσισχάιμ ἐν Ἀλσατίᾳ ὑπάρχει τεμάχιον λίθου, ἐπὶ του τοίχου αὐτῆς ἀνηρτημένον, ἐρ' οὐ ἐν ἀρχαίῳ ἰδιώματι και γλώσῃ εἰσὶ γεγραμμένα: «Anno Domini 1492, ἡμέρᾳ Πέμπτη, πρὸ του ἁγίου Μαρτίνου τῇ 7 Νοεμβρίου ἐγένετο θαῦμα παράδοξον. Μεταξὺ τῆς 11 και 12 ὥρας πρὸ μεσημερίας ἠκούσθη μέγας κρότος βροντῆς, μεθ' ὧν ἐπηκολούθησεν ἠχὼ μεγίστη ἀνητηχάσα πολὺ μακρὰν συγχρόνως δὲ ἐπεσαν εἰς τὰ περίχωρα του Ἐνσισχάιμ λίθοι ζυγίζων διακοσίας ἐξήκοντα λίτρας. Ὁ κρότος τῆς βροντῆς εἰς ἄλλα μέρη ἠκούσθη πολλῶ ἰσχυρότερος. Τὸν λίθον δὲ τουτον εἶδε πᾶς τις πεσόντα εἰς τήν ἀνωφέρειαν τήν πρὸς τὸν Ῥήνον και Ἴλλ ἐντὸς ἀγροῦ τινος ἐσπαρμένου διά κριθῆς, εἰς τὸν ὁποῖον ὀπήν τινὰ μόνον προῦξένησε. Οἱ χωρικοὶ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἐκείθεν ἀπέκοψαν τεμάχιον τινὰ ἐξ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐκεῖ νομάρχης ἀπηγόρευσε τουτο, ἔφερον τὸν λίθον εἰς τήν ἐκκλησίαν, ὅπως ἀναρτήσωσιν ὡς σημεῖον θαύματος. Τότε ἤρχισαν νά ἐρχωνται πλῆθος ανθρωπῶν ὅπως ἴδωσιν αὐτὸν, ἐλέγοντο δὲ περὶ αὐτοῦ πλείστα ὄσα. Οἱ πεπαιδευμένοι ὅμως ἔλεγον ὅτι δὲν γνωρίζουσι τί εἶνε, διότι ἦτο πρᾶγμα ὑπερφυσικὸν νά πέσῃ τοιοῦτος λίθος ἐκ του οὐρανοῦ και ὅτι πάντως εἶνε θαῦμα, διότι οὔτε ἠκουσταν πρότερον, οὔτε εἶδον, οὔτε ἀνέγνωσαν ποτε τοιοῦτόν τι ὅμοιον. Ἐπειδὴ δὲ εὐρέθη εἰς βάθος ὀρυκτὰς ἐντὸς τῆς γῆς κεχωσμένος, πάντες ἐνόμιζον, ὅτι ή εὐρεσις αὐτοῦ ἐγένετο κατὰ θέλησιν θεῶν. Ὁ ἦχος δὲ των ὁποῖον προῦξένησεν ή βροντῆ, ἦτο τόσῳ μέγας ὥστε ἠκούσθη και εἰς τήν Λυκέρνην τῆς Ἑλβετίας και εἰς ἄλλα πολλὰ μέρη' τινὲς μάλιστα εἶπον, ὅτι και οἰκία κατέπεσαν ἐκ τῆς δονήσεως.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, πρὸ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ὅταν ἤλθεν ἐνταῦθα ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιλιανός, διέταξε νά φέρωσι πρὸς αὐτὸν τὸν λίθον, ὅτε δὲ τὸν ἔφεραν εἶπε περὶ αὐτοῦ πολλὰς ἀστείότητας. Ὁμιλήσας δ' ἐπὶ πολὺ περὶ αὐτοῦ μετὰ των ανθρωπῶν, εἶπεν ὅτι πρέπει ν' ἀναρτηθῇ εἰς τήν ἐκκλησίαν και ὅτι δὲν πρέπει νά κόψωσι πλέον τεμάχια ἀπ' αὐτοῦ. Ἡ αὐτοῦ ὅμως ἐξοχότης ἔλαβε δύο τεμάχια, ὧν τὸ μὲν ἐν ἐκράτησεν αὐτός, τὸ δ' ἄλλο

ἔπεμψεν εἰς τὸν δούκα Σιγμοῦνδον τῆς Αὐστρίας. Πάμπολλαι δὲ διηγήσεις ἐλέγχθησαν περὶ τοῦ λίθου, τὸν ὁποῖον ἔκτοτε ἐκρέμασαν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας εἰς μέρος περιφανές, ἐνθα καὶ νῦν κρέματα καὶ ἐνθα πλῆθος λαοῦ ἐρχόμενον θεωρεῖ αὐτόν.»

Τὴν πτώσιν τοῦ λίθου τούτου περιέγραψεν εἰς τὴν ἐγγύριον γλώσσαν καὶ ὁ Σεβαστιανὸς Βρῆντ ἐν τινὶ αὐτοῦ ποιήματι.

Ἄφθονος πτώσις λίθων ἐγένετο τῇ 4 Σεπτεμβρίου 1514 εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κρέμας ἐν Ἰταλίᾳ, ταυτοχρόνως σχεδὸν μετὰ τῆς συμβάσεως τότε ὀλιγκῆς ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου. Κατ' ἀρχὰς ἀνεφάνη μελανόν τι ἀστράπτον καὶ θροντοῦν νέφος· εἶτα ἐξῆλθε πυρίνη κερκοσφῆρος σφαῖρα, μετὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς ὁποίας ἐπηκολούθησε βροχὴ λίθων. Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν δὲ τούτων λίθων ἐφανεύθησαν πλῆθος πτηνῶν ἐν τῷ ἀέρι περιπτωμένων καὶ προβάτων νεομενῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς· καὶ ἰχθῦς δὲ ἐθνατώθησαν ἐν τοῖς ποταμοῖς. Εἰς τὴν πόλιν Κρέμαν μάλιστα ἐφανεύθη καὶ εἰς μοναχός. Οἱ πεσόντες τότε λίθοι ὑπολογίζονται περὶ τοὺς χιλίους, ἐξ ὧν τινὲς εἶχον βάρους 260 καὶ ἄλλοι 120 περίπου λιτρῶν.

Τὰ δυστυχήματα τὰ ἐπισυμβάντα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀέρος πτώσιν τῶν λίθων δὲν εἶνε σπάνια. Οὕτω τῇ 7 Μαρτίου 1618 περὶ τὸ μεσονύκτιον κατέπεσεν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ δικαστηρίου τῶν Παρισίων πυρίνη σφαῖρα, ἥτις ἤναψε πυρκαϊάν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων.

Τριακότα καὶ πέντε περίπου ἔτη ὕστερον, κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Σουηδοῦ πλοίαρχου Olaf Erikson Wilmann, ἔπεσε λίθος ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου αὐτοῦ καὶ ἐφόνευσε δύο αὐτάς.

Κατὰ τὸ ἔτος 1660 ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου τῆς Ἀγίας Μαρίας ἐν Μιλάνῳ μικρότατος τις λίθος, ὅστις ἐφόνευσε φραγκισκανόν τινα καλόγηρον. Εἰς τὸν μηρὸν τοῦ δυστυχῆς μοναχοῦ εὐρέθη μέλαν ἄχρως ὄσπου διήκον τραῦμα, εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε στρογγύλος μετὰ ὀξείων ἐξοχῶν λίθος, ὅστις θραυόμενος ἀνέδιδεν ὄσμην θείου.

Πλεῖστα δ' ὅμοια παραδείγματα ἠδυνάμεθα ἐνταῦθα ν' ἀναφέρωμεν ἐὰν ὁ χώρος ἐπέτρεπεν ἡμῖν τοῦτο.

Κατὰ τὴν 26 Μαΐου 1751 εἶδον ἀπὸ πολλῶν μερῶν τῆς Γερμανίας εἰς τὰ βῆθη τοῦ οὐρανοῦ πυρίνην σφαῖραν, ἥτις διευθύνετο πρὸς ἀνατολάς. Ἡ σφαῖρα αὕτη φθᾶσα ἄνω τοῦ μέρους Hradschina, παρὰ τῷ Agram, διεβράχη δι' ἰσχυροῦ κρότου, ἐκπέμψασα καπνὸν, κατέπεσαν δ' ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν γῆν δύο ὄγκοι. Ὁ εἰς τούτων, βάρους 71 λιτρῶν, ἐχώθη εἰς τινα ἀγρὸν 9 πήχεις βαθέως καὶ περιέσκαψε βόθρον πηχιστὸν τὸ πλάτος ἐν τῷ ἐδάφει. Ὁ δ' ἕτερος, 16 λίτρας

βαρῦς, ἔπεσεν ἐπὶ τινος λειμῶνος. Ἡ ἐπισκοπικὴ σύνοδος τοῦ Ἄγραμ ἐβεβαίωσεν ἀκριβῶς τὸ συμβᾶν καὶ συνέταξεν ἐπίσημον ἐγγραφοῦν ἐπὶ τούτῳ. Ἐρευνηθεῖσαι δὲ αἱ μάζαι αὐταὶ συνίσταντο ἐξ ἀπύρου σιδήρου, καὶ τούτου εἶνε τὸ πρῶτον ἀξιόπιστον συμβᾶν τῆς πτώσεως τοῦ μετάλλου τούτου ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας. Τὸ πρᾶγμα προὔξηνσε μεγίστην ἐκπληξίν, μάτην δ' ἐμόχθουν πολλοὶ νὰ εὐρωσι πιθανὴν ἐξήγησιν τοῦ γεγονότος. Μάζα σιδήρου πεσοῦσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ! ἦτο συμβᾶν ἀλλότριον τῆς τέως ἀνθρωπίνης πείρας· διὸ πολλοὶ προέβησαν καὶ μέχρις ἀρνήσεως ὅλως τοῦ πράγματος. Οἱ ὀλίγοι δὲ, οἵτινες ἐπίστευον ἔτι εἰς τὸ συμβᾶν, ἐξήγουν αὐτὸ οὕτως· ὁ κεραυνὸς, ἔλεγον, ἀπήνησεν εἰς τὸ ἔδαφος σιδηροῦχον μέταλλον καὶ ἀνέστυρεν αὐτὸ ἐξω, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ πέσῃ σίδηρος ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.

Ἐν τούτοις ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἠκούοντο ὅμοιοι πτώσεις λίθων, οἷαι π. χ. αἱ παρὰ τῇ Ταβῶρ ἐν Βασιλίᾳ καὶ τῇ Luironas ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1753. Τὴν 13 Σεπτεμβρίου 1768 περὶ τὴν ἐσπέραν ἔπεσεν ἐν Luné τῆς Γαλλίας λίθος ἐκ σκιστοῦ νέφους μετὰ θροντώδη κρότον, ἔλκων βάρους 7 1/2 λιτρῶν. Τὸ συμβᾶν ἀνηγγέλθη εἰς τοὺς σοφοὺς τῶν Παρισίων, ἐστάλη δὲ καὶ ὁ λίθος. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ χημεία εὐρίσκειτο ἔτι εἰς τὴν παιδικὴν αὐτῆς ἡλικίαν, ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνακαλύψῃ τι ἀσύνηδες ἐν τῷ λίθῳ. Συνεπέραναν δ' ἐκ τούτου ὅτι ὁ λίθος ἦτο εἶδος τι σιδηροῦχου πυριτίου (σιδηρίτου), ὅπερ κείμενον ὑπὸ τὸ ἔδαφος, προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ, ἐτάχθη καὶ ἐξεσπενδονίσθη ἐνθα εὐρέθη· ἐχλευάζον δὲ καὶ τὴν μωρίαν ἐκείνων, οἵτινες ἰσχυρίζοντο, ὅτι ἰδίως ὁ φθαλμοῖς εἶδον τὸν λίθον πίπτοντα ἀπὸ τοῦ ἀέρος· «Ὁχι», ἔλεγον οἱ σοφοὶ τῶν Παρισίων, «ἐξῆλθε μάλλον ἐκ τοῦ ἐδάφους». Ὄταν δὲ τῇ 24 Ἰουλίου 1790 ἐν Γαλλίᾳ παρὰ τῇ Juillae καὶ Barbotan ἔπεσαν πάλιν λίθοι ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρας, ἠρνοῦντο διάφοροι σοφοὶ νὰ δεχθῶσι τοὺς πεμπομένους εἰς αὐτοὺς λίθους, ἐγέλων δὲ ἐκ καρδίας ἐπὶ τῷ ἐπισήμῳ πρωτοκόλλῳ, ἐν ᾧ ὁ δήμαρχος τῆς Juillae κ. J. Dübry ἐβεβαίωσεν τὸ πρᾶγμα. Ἐν τούτοις δὲν ἀπείχον χρόνος, καθ' ὃν ἡ ἀλήθεια ἐμελλεν ἐπὶ τέλους ν' ἀναφανῆ.

Ὁ διάσημος περιηγητὴς Παλλὰς εὗρε κατὰ τὸ ἔτος 1772 ἐν Σιθῆρᾳ ὄγκον σιδήρου ζυγίζοντα 1600 λίτρας, τὸν ὁποῖον οἱ ἐκεῖ χωρικοὶ ἀνεκάλυψαν ὅλως ἀκάλυπτον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὄρους τινος. Ὁ σίδηρος οὗτος εἶχε σπογγώδη τὴν ὕφην, ἦτο δὲ τόσῳ σκληρὸς, ὥστε τέσσαρες χαλκεῖς εἰργάσθησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὅπως ἀποκόψωσι μίαν μόνον γωνίαν ἀπὸ τοῦ ὄγκου. Ἐπὶ πολὺ ὁ Παλλὰς ἐβασάνισε τὸν νοῦν αὐτοῦ, πόθεν ἄραγε προήρχετο ἡ ἀξιοπεριεργὸς αὕτη σιδηρῆ μάζα. Οἱ Τάταροι τῆς

χώρας, ἐν ᾗ εὐρέθη ὁ σίδηρος, ἔλεγον, ὅτι ὁ λίθος ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ὅτι ἦτο ἱερός. Ὁ Παλλὰς ὅμως μετὰ πολλὴν σκίψιν ἔδωκε τὴν ἀκόλουθον ἐξήγησιν· ὅτι ὁ λίθος ἀρχικῶς θὰ εὐρίσκετο ὑπὸ τὸ ἔδαφος καὶ ὅτι διὰ τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς καὶ τῶν βευσμάτων τοῦ ὕδατος, ἀποπλυνθέντος τοῦ ἐπ' αὐτοῦ χρώματος, ἀπεκαλύφθη.

Ἡ σιδηρῆ μάζα τοῦ Παλλὰς, ὅπως ἐκλήθη ὁ περιεργὸς οὗτος λίθος, διήγειρε τὸ γενικὸν διαφέρον. Μεταξὺ δὲ τῶν μετὰ ζήλου ἐνασχοληθέντων εἰς εὐρεσιν τῆς πηγῆς τοῦ λίθου ἦτο καὶ ὁ Ἑρνέστος Φρειδερίκος Χλάδνι, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπεφυλάσσετο ν' ἀνακαλύψῃ τὴν ἀληθῆ φύσιν τῆς ἀξιοπεριεργῆς μάζης. Δὲν εἶνε δ' ἀνάξιον τοῦ κόπου νὰ διατρίψωμεν μικρὸν ἐπὶ τῶν ἰδιαζουσῶν περιστάσεων τοῦ παραδόξου τούτου ἀνθρώπου.

Ὁ Ἑρνέστος Φρ. Χλάδνι ἐγεννήθη τῇ 30 Νοεμβρίου 1756 ἐκ τοῦ Ἑρνέστου Μαρτίνου Χλάδνι, βασιλικοῦ συμβούλου καὶ καθηγητοῦ τῆς νομικῆς, ἐν Βυττεμβέργῃ. Ὁ ὢν δὲ ὁ μόνος υἱὸς τῆς οἰκογενείας, ἀνετράφη μὲν μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας, συνάμα ὅμως καὶ μετὰ μεγάλης ἀσπληρότητος· σπανίως ἐπέτρεπον εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν ἐλεύθερον ἀέρα ἢ νὰ συναναγραφῇ ὀμηλικῶς αὐτῷ νέους. Τούτου λοιπὸν ἕνεκεν ἀνεπτύχθη εἰς τὸν νέον Χλάδνι ἰσχυρὰ ἐνδόμυχος ζῶη, διὸ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους ἐνησχολεῖτο ἐπὶ ὥρας ἐνίοτε μακρὰς ἀναγινώσκων περιηγήσεις καὶ βιβλία γεωγραφικά. Κατὰ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος εἰσῆλθεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Γρίμμας, ἐνθα ὁ ὑποχονδριακὸς καὶ ἰδιογνώμων διευθυντὴς Mücke περιώριεν αὐτὸν τὰ μέγιστα. Ὅπως δὲ αὐτὸς οὗτος ὁ Χλάδνι διηγείτο βραδύτερον, δὲν ἠδύνατο, ὅπως οἱ πλείστοι ἄνθρωποι, νὰ καταριθμήσῃ μετὰ τῶν εὐτυχεστέρων ἐτῶν τῆς ζωῆς τὰ ἔτη τῆς νεανικῆς αὐτοῦ ἡλικίας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν ἐμεψιμοῖρε κατ' οὐδενός, διότι τὰ πάντα ἐγένοντο ἐξ ἀγαθῆς θελήσεως. Ἀπὸ τῆς Γρίμμας μετέβη πάλιν εἰς Βυττεμβέργην, ὅπως κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς σπουδάσῃ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην. Ἀφ' οὗτου ὅμως ἀπέθανεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῷ 1780 ἀφιέρωσεν ὅλως ἑαυτὸν εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας. Ἰδίως δὲ εἴλκεν αὐτὸν τὰ μέγιστα ἡ σπουδὴ τῆς ἀκουστικῆς, ἰδιάζων δὲ ἔρωσ νὰ διακριθῇ διὰ τινος ἀνακαλύψεως ἢ ἐφευρέσεως δὲν ἄφινεν αὐτὸν ἡσυχον. Καὶ ὄντως ἀνεκάλυψε τὰ συνώνυμα αὐτῷ σχήματα τοῦ ἡχοῦ. Ἐν τούτοις τὰ ἐνδεῆ χρηματικά μέσα ἐκόλυον αὐτὸν ν' ἀφιερῶθῃ ὅλως εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, μετ' οὐ πολὺ μάλιστα ἐπῆλθε καὶ δεινοτάτη ἀνείχεια. Ἐν τοιαύτῃ οἰκτρᾷ θέσει εὐρισκόμενος εὗρεν ὡς μόνην διέξοδον, νὰ κατασκευάσῃ νέον τι ὄργανον. Καίτοι δὲ ἡ ἀπόφραξις αὕτη ἦτο παράδοξος καὶ σχεδὸν εἰπεῖν φαντασιώδης, κατώρθωσεν ὅμως νὰ ἐφεύρῃ μετὰ πολλοῦ καὶ

μακροῦς μόχθους νέον ὄργανον, ὅπερ ἐκάλεσεν «εὐφωνον» καὶ ὅπερ φέρων μετ' ἑαυτοῦ περιήρχετο τὰς πρωτευούσας τῆς Εὐρώπης, ἀποζῶν ἀπὸ τῶν εἰσοδημάτων τῶν συναυλιῶν, τὰς ὁποίας ἐδίδεδε.

Κατὰ τὸ ἔτος 1792 εὐρεθεῖς ὁ Χλάδνι ἐν Γοττίγγῃ συνδιελέχθη τυχέως μετὰ τοῦ τότε διασέμου σοφοῦ Λίχτεμπεργὶ περὶ τῶν πυρίνων σφαιρῶν. Ὁ Λίχτεμπεργὶ εἶπεν, ὅτι δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστὸν τί ἀληθῶς εἰσὶν αἱ σφαῖραι αὐταὶ καὶ ὅτι ἴσως δὲν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς. Ὁ Χλάδνι τότε ἐγένετο προσεκτικὸς, ἀπεφάσισε δὲ νὰ ἐρευνησῇ τὸ πρᾶγμα περαιτέρω. Τούτου ἕνεκεν ἔμεινεν ἐν Γοττίγγῃ καὶ διηρέυνα τὴν ἐκεῖ βιβλιοθήκην, ἀναζητῶν πληροφορίας περὶ τῶν πυρίνων σφαιρῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν ἀντικειμένων. Ἐξ ὧν δὲ τῶν ἐρευνητῶν τούτων, ὅσας ἠδυνήθη νὰ συναγάγῃ, ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα, ὅτι πύρινοί τινες σφαῖραι, διερχόμεναι διὰ τῆς ἀτμοσφαιρας ἐκρήγνυνται καὶ ἐκσπενδονίζουσι λιθίνους ἢ σιδηρίνους μάζας ἐπὶ τοῦ γήινου ἐδάφους. Οὕτω καὶ ἡ μάζα τοῦ Παλλὰς δὲν ἦτο εἰ μὴ μετεωρολίθος τις τοιοῦτος, ὅστις πρὸ ἀγνώστου χρόνου κατέπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν δὲ τῶν πυρίνων σφαιρῶν καὶ τῶν λιθίνων μαζῶν, αἵτινες καταπίπτουσιν ἀπ' αὐτῶν, ἦτοι τῶν μετεωρολίθων, ἰσχυρίζετο ὁ Χλάδνι ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ ἀπείρου χώρου τοῦ περὶ τὴν γῆν κόσμου, ἐν ᾧ πρὸ ἀκατανοήτως μακρῶν χρόνων περιπτάμεναι καταπίπτουσιν ἐνίοτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὅταν πλησιάζουσιν ἐγγύτατα πρὸς αὐτήν. Ἡ πραγματεία τοῦ Χλάδνι ἐδημοσιεύθη τῷ 1794, τόσῳ δὲ ἔπεισε τὸν κόσμον, ὥστε οἱ μὲν ἐξέλαβον αὐτὸν ὡς παράφροντα, ἄλλοι ἐπλαττον μωρὰ λογοπαίγνια, ἄλλοι δὲ τέλος κατηγόρουσαν αὐτοῦ ὡς ἀρνητοῦ πάσης ἠθικῆς τοῦ παντὸς διατάξεως! Οὗτος ὅμως ἐσιώπη ἀπέναντι τοιοῦτων ἐπιχειρημάτων, ἀνέβαλε δὲ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἐρευνησῇ περαιτέρω τὴν δοξασίαν αὐτοῦ διὰ νέων εὐρημάτων.

Ἡ ἀντίστασις κατὰ τῆς δοξασίας τοῦ Χλάδνι ἦτο μεγίστη ἰδίως ἐν Γαλλίᾳ. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ τύχη ἠθέλησε νὰ βεβαιώσῃ λαμπρότατα τὴν θεωρίαν αὐτοῦ. Ἦτο μεσημβρία τῆς 26 Ἀπριλίου 1803, ὅτε μετὰ τῆς 1 καὶ 2 μ. μ. ὥρας εἰς τὰς θέσεις Alençon, Falaise καὶ Caen ἐν Γαλλίᾳ, παρετηρήθη ἐν τῷ οὐρανῷ μεγάλη πύρινος σφαῖρα φερομένη ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς τὸ βορειοδυτικόν. Στιγμᾶς τινὰς δὲ μετὰ τοῦτο ἠκούσθη κατὰ τὴν κώμην l'Aigle, εἰς τὸ διαμέρισμα Orne, ἡχος ὡς ἐξ ἐκρήξεως, ἐξερχόμενος ἀπὸ μικροῦ νέφους σχεδὸν ἀκινήτου ἰσταμένου ἐν οὐρανῷ. Ἡ ἐκρηξίς αὕτη διήρκεσε περὶ τὰ 6 λεπτά, ταύτην δὲ ἠκολούθησαν 3-4 ἡχοὶ προσόμοιοι τοῖς τῶν πυροβόλων καὶ θόρυβος ὡσεὶ ἀπὸ πυρῶν τυφεκίων καὶ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΕΙΣ ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΝ

[Κατὰ τὸ Ἰταλικόν].

Ἐνας γέρος σαχλαραμένος καὶ φιλάργυρος πολλὸ
ἠνευρέθηκε πῶς εἶχε εἰς τὸ σπῆνι τοῦ γιστοῦ,
Κ' ἀπ' τὸ φόβο μὴ ἔσθαι κ' εἰς τὸν ὕπνον του λεπτά,
Ἐκαμ' ὄρκο νὰ μὴ κλείσῃ πλὴν μάτι τὰ γερὰ. **

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ τινος νεωστὶ δημοσιευθέντος στατιστικοῦ πίνακος, τῆ φροντίδι πολλῶν κυβερνήσεων, ἐξάγομεν τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς ὡς πρὸς τὰ ἐκ σιδηροδρόμων δυστυχήματα: Ἐν Ἰσπανίᾳ ἔπαθεν εἰς ἐπὶ 1,052,456, ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς ἐπὶ 1,256,290, ἐν Γαλλίᾳ εἰς ἐπὶ 1,955,555 καὶ ἐν Πρωσσίᾳ εἰς ἐπὶ 24,514,488 ἐπιβατῶν. Ἐν Ἰσπανίᾳ λοιπὸν συμβαίνουν τὰ πλεῖστα δυστυχήματα, ἐν τῇ Πρωσσίᾳ δὲ τὰ ὀλιγώτερα.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον ἀπογραφὴν τοῦ 1876 ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἀνέρχεται εἰς 36,905,788 κατοίκους, ἐξ ὧν 18,373,639 εἶνε ἄνδρες καὶ 18,532,149 γυναῖκες. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν, 9,805,761 εἶνε ἄγαμοι, 7,587,259 εἶνε ἑγγαμοὶ καὶ 980,619 χῆροι· ἐκ δὲ τῶν γυναικῶν, 8,944,386 εἶνε κόραι, 7,567,080 ἑγγαμοὶ καὶ 2,020,683 χῆραι. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1872 ὁ πληθυσμὸς τῆς Γαλλίας ἀνῆρχετο εἰς 36,102,921, ὥστε ἠῤῥῆσε μέχρι τοῦ 1876 κατὰ 802,867 κατοίκους, ἧτοι 2.17 %). Κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν, ὁ πληθυσμὸς τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Γαλλίας εἶνε ὁ ἐξῆς: Παρίσιος, 4,988,806, Λυὸν 342,815, Μασσαλία 318,868, Βορδὼ 215,140.

Τόσον λαίμαργοι ἦσαν αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες, ὥστε οἱ σύζυγοι ἠναγκάζοντο πολλάκις νὰ λαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς κλειδάς, (καὶ διὰ τοῦτο ἰδίᾳ αἱ παρ' Ἀριστοφάνει θεσμοφοριάζουσαι, ἀγανακτοῦσαι κατὰ τοῦ γυναικομάστιγος Εὐριπίδου, λέγουσιν· «ὃ ἦν ἡμῖν προτοῦ, αὐταῖσι ταμείου προαιρούσαι λαβεῖν, ἄλφιτον, ἔλαιον, οἶνον οὐδὲ ταῦτ' ἔτι ἕξουσιν» οἱ γὰρ ἄνδρες ἤδη κλειδίᾳ αὐτοὶ φοροῦσι κρυπτά, κακοθηέστατα, Λακωνικάττα, τρεῖς ἔχοντα γομφίους), μὴ ὑπολείποντες αὐταῖς οὐδὲ τὴν ἐλπίδα τοῦ δι' ἀντικλειδίων ὑπανόγειν τὰ ταμιεῖα. Εἰς τοῦτο δὲ παρεκινήθησαν οἱ ἄνδρες ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς οἰνοποσίας τῶν γυναικῶν. Τὸ ἐλάττωμα τοῦτο φκίνεται συνηθέστατον, δι' ὃ καὶ τόσον δριμύως οἱ κωμικοὶ κατὰ τῶν γυναικῶν ἐπετέθησαν. Περιεργαίεισιν αἱ περὶ τοῦτο ὑπερβολαί. Ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ ἀφορισμοῦ ὅτι «πᾶσα γυνὴ κεκραμένη οἴνῳ», ἀποκαλοῦνται αὐταί: ἀσκοὶ πλήρεις οἴνου, θερμάταται γυναῖκες, ποτίσταται, ἐκ παντὸς τρόπου μηχανώμεναι πιεῖν, μέγα ἀγαθὸν τοῖς καπῆλοις, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο μέγα κακὸν τοῖς συζύγοις, φιλοῦσαι πίνειν τὸν οἶνον εὐζωρον (οὔτε ὕδαρῆ, οὔτε ὄλωσ ἀκρατον), ἀρκούμεναι τοῖς πᾶσιν, ἐὰν παρῆ αὐ-

ταῖς οἴνος διαρκῆς κλ. Ἐτερος δὲ κωμικός, ἀπελπισθεὶς νὰ εὕρῃ γυναῖκα μὴ μεθύουσαν ἐν Ἑλλάδι, ἀποφκίνεται ὅτι «κακοδαίμων σφόδρα, ὅστις ἄγεται γαμετὴν γυναῖκα, πλὴν ἐν τοῖς Σκύθαις» ἐκεῖ γὰρ μόνον αὐ φέεται ἄμπελος.»

Ὁ ἐξῆς ὑπολογισμὸς ἀποδεικνύει τὴν ὑπὸ τῆς χελιδόνος προσζευομένην ὠφέλειαν καὶ ἐξηγεῖ τελειότερον πάσης δεισιδαιμονίας τὴν εὐνοίαν ἣν ἐπιδαψιλεύουσα αὐτῇ πάντες οἱ τῆς ὑψηλίου κάτοικοι. Μία χελιδὼν τρώγει 900 ἔντομα καθ' ἑκάστην. Ἐὰν δὲ σκεφθῶμεν ὅτι ἕκαστον ἔντομον παράγει δέκα καθ' ἑτος γενεάς, καὶ ὅτι αὐτὸ τε καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ γεννώμενα γενῶσι 560,970,489,000,000,000 ἔντομων, ὁποῖον σέβας πρέπει νὰ τρέφωμεν πρὸς τὴν χελιδόνα!

Διὰ νὰ κρίνη τις περὶ τῆς ζημίας ἣν ὡς ἐκ τοῦ ὑφισταμένου Ῥωσσοτουρικοῦ πολέμου ὑποφέρει ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία, γράφει τὸ «Δελτίον τῆς ἐπὶ τῆς ἐμφ. τῆς ἐθν. βιομ. ἐπιτροπῆς,» σημειοῦμεν, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διηλθον τοῦ Σουλινᾶ 1943 σιταγωγά πλοῖα, ἐξ ὧν 566 ἦσαν ἑλληνικά.

Ὁ βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Ἰουστίνος (518 μ. Χ.) ἦτο τοσοῦτον ἀμαθῆς, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ χαράξῃ οὐδὲ τὰ τέσσαρα γράμματα, ἐξ ὧν συντίκετο ἡ λέξις legi (ἡ σημαίνουσα λατινιστὶ ἀνέγνω), ἣν συνείθιζον ἔτι τότε οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀνατολῆς νὰ γράφωσιν ἰδίᾳ χειρὶ ἐπὶ τῶν διαταγμάτων. Ὅθεν ἐδέησε νὰ ἐγκολληθῶσι τὰ τέσσαρα ταῦτα γράμματα ἐπὶ ξύλου, οὐχὶ ὅμως ἐν εἰδεί σφραγιστῆρος, οἷον μεταχειρίζοντα σήμερον οἱ μὴ εἰδότες γράφειν ἀλλὰ διατρυπηθέντος τοῦ ξύλου ἀπὸ τῆς μιᾶς πλευρᾶς αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄλλης· κατὰ τὸν τύπον τῶν εἰρημένων γραμμάτων. Καὶ ἰδοὺ πῶς ἐγένετο χρῆσις τοῦ ξύλου τούτου. Ἐνεχειρίζετο τῷ βασιλεὶ γραφῆς βαρεῖσκα διὰ τῆς βαφῆς ἣν μεταχειρίζοντο οἱ βασιλεῖς γράφοντας, ἐπετίθετο τὸ ξύλον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διατάγματος θέσιν, οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, λαβόμενοι τῆς χειρὸς αὐτοῦ, περιῆγον σὺν τῇ γραφίδι καθ' ὅλας τὰς ἔντομας τῶν τεσσάρων γραμμάτων καὶ οὕτως ἐσχηματίζετο ἡ βασιλικὴ ὑπογραφή.

Καθ' ἑκάστην καταναλίσκονται ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Πειραιεὶ πρὸς διατροφήν τῶν κατοίκων 24,625 ὀκάδες ἀλεύρου.

Ὁ ἐπιφανὴς γάλλος χειρουργὸς Dupuytren, προσκλήθεις ἵνα ἀνελεύσῃ ἀργυροῦν πεντόφρακτον ἐκ τοῦ οἰσοφάγου τινός, ὅστις εἶχε στοιχηματίσει μετὰ τινος φίλου του ἵνα καταπῆ ἐν τοιοῦτον, ἀροῦ ἐξέβλε αὐτὸ μετ' ἀξιοθαυμάστου τῷ ὄντι ἐπιδεξιότητος καὶ ταχύτητος.

— Πικρατηρεῖς, φίλε μου, τῷ εἶπεν, ὅτι δὲν εἶνε ἀληθές ὅτι τὸ ἀργύριον εἰσέρχεται πανταχοῦ;

Εἰς ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ.